

Erdészeti-, Faipari- és Földméréstörténeti Gyűjtemény

Ráczné Schneider Ildikó–Varga Tamás

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kara kezelésében működő Erdészeti-, Faipari- és Földméréstörténeti Gyűjtemény (*továbbiakban Múzeum*) megalakulásának kezdete a felsőfokú erdész-képzés megalapításához köthető.

Az Erdészeti Tanintézet első tanára, *Wilckens Henrik Dávid* (1763–1832, tanár 1807–1832), rövid idővel kinevezése után, többek között indítványozta egy Burgdorf-féle magláda, egy 200 kötetből álló könyvtár és *Georg Dahl* erdőkáros rovargyűjteményének megvásárlását, amit engedélyeztek is.

1812-ben az újonnan kinevezett tanársegéd, *Wallhofer József* feladata volt a rügy, levél, virág és maggyűjtemény összeállítása, valamint egy fabelegységgyűjtemény létrehozása is.

A Tanintézet második tanára, *Feistmantel Rudolf* (1805–1871, tanár 1835–1847), 1842-ben kérte az udvari kamarát, hogy az állattani előadásokhoz szükséges demonstrációs anyag beszerzését engedélyezze. Még abban az évben megvásárolták *Ripka János* bélabányai erdőőr 10 darabból álló madárgyűjteményét, mely a mostani állandó kiállításon is látható! 1843-ban ismét kérelmezte a zoológiai gyűjteményt, de visszautasították és felhívták a figyelmét arra, hogy a rovarügyi anyagot gyarapítsa. 1866-ban az *Erdészeti Lapokban* kétrészes cikk jelent meg, mely felhívta a figyelmet az erdészeti szakkiállítások fontosságára, megjegyezve, hogy „Erdészeti múzeumok pedig maiglan sehol sem léteznek. Tanintézeteink ugyan bírnak gyűjteményekkel, de ezek hihetetlenül szegények...” Ez az írás adott

lendületet az akadémiai gyűjtemény fejlesztéséhez, melynek során 1868/69-ben a *Brusek Henrik* erdőmester 160 darabból álló madárgyűjteményével és egy dr. Büchner-féle gomba mintagyűjteménnyel gyarapodott.

Az első hazai erdészeti múzeumot *Pió Kornél* faraktárkezelő javaslatára, mely az Országos Erdészeti Egyesület 1883. évi budapesti közgyűlésén hangzott el, 1885-ben hozták létre. A múzeum az 1885. évi országos kiállítás bezárása után sok ajándékot kapott, így gazdag letéti anyaggal rendelkezett.

ERDÉSZETI FELSŐOKTATÁS 200 ÉVE | 1
Történeti gyűjtemények

Pénzhiány miatt azonban 1892-ben a Múzeumot bezárták, gyűjteményét az oktatási intézmények között szétosztották.

Ezalatt a selmeci Akadémián is szorgosan gyűjtöttek és szerzeményeztek, így a Szécsi (Nikel) Zsigmond (1841–1895, tanár 1867–1895) által fejlesztett Erdőhasználat és iparműtani Gyűjtemény 1885-re Európa legfelszereltebb bemutató anyagává vált.

Az 1892-ben felavatott új erdészeti palotában már nagy értékű gyűjtemények kerültek elhelyezésre, melyek az alábbiak voltak:

- növénytani (herbáriumok, növénymodellek és fametszetek, hazai fák és cserjék törzsrészletei, maggyűjtemény, mikroszkópok és metszetgyűjtemény),
- erdővédelmi (rovar- és rágásképek gyűjtemény, védekezési eszközök),

- erdőtenyésztéstani (kéziszerszámok, eszközök, gépek, minták gyűjteménye),
- állattani (csontvázak, puhányok, tüskebőrűek, szivacsok, madártojások, kitömött madarak, emlősök, madárbőrök, lepke- és rovargyűjtemények, falitáblák, eszközök),
- erdőrendezéstani (faliképek, rajzos táblák, térképek és műszerek gyűjteménye),
- erdőbecslési (táblázatok, átlalók, mérőszalagok és lécek, mérőműszerek, térképek gyűjteménye és xylométer),
- erdőhasználati és iparműtani (szerszámok, eszközök, modellek, makettek, árumintagyűjtemények),
- vadászati és halászati (fegyverek, lőszer, csapdák, trófeák, preparátumok, eszközök és minták gyűjteménye).

Az oktatási anyag gyarapítása ajándékozással és vásárlással történt. (Az eszközök nagy része a bécsi és budapesti közkiállítások bezárása után ajándékként került a gyűjteményi anyagba!)

A selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémia, majd Főiskola a Magyarországon és Európában megrendezett jelentősebb kiállításokon gyűjteményeivel rendszeresen bemutatkozott és számos értékes vásárdíjjal jutalmazták színvonalas összeállításait.

Néhány a fontosabbak közül:

1872 – bécsi világkiállítás

1878 – bécsi közkiállítás

1879 – székesfehérvári országos kiállítás

1885 – budapesti kiállítás

1890 – bécsi kiállítás

1896 – ezredéves kiállítás

1900 – párizsi világkiállítás, ahol aranyérmert nyert

1907 – pécsi kiállítás

1907 – londoni kiállítás

1910 – bécsi kiállítás

1911 – torinói kiállítás stb.

A sikeres bemutatkozások további munkára ösztönözték a Főiskola személyzetét a gyarapításban. Nemcsak szakkiállításokon mutatták be az értékes gyűjteményi anyagot, hanem a szaksajtót is tájékoztatták az elért eredményekről. Például, 1912-ben az alábbiakat írták az *Erdészeti Lapokban*: „a Főiskola állattani gyűjteményében fellelhető az erdészetileg fontos valamennyi állatfaj: rovaroktól, madarakon át az

emlősökig, van tojás-, fészek-, csiga-, rágáskép gyűjtemény és gombapusztítások kórképének gyűjteménye”.

Az I. világháború eseményei, a trianoni békeszerződés határmódosítása miatt a selmecbányai Főiskola kényszerű és gyors székhely változtatása a világhírű gyűjtemények komoly károsodását eredményezte. A hirtelen költözés, a csomagolóanyagok hiánya és az új otthonra találás nehézségei, a rakodás, szállítás és ideiglenes tárolás közbeni állománycsökkenés igen jelentékeny volt. Végül a Sopronban letelepedett és a Honvéd Főreáliskola épületeit birtokba vevő tanintézet az új székhelyen, ha szűkösen is, de megmaradt gyűjteményeit elhelyezte. A keletkezett hiányok pótlására a Főiskola dolgozói és hallgatói országsszerte gyűjtést folytattak.

1924-ben vetődött fel komolyan a múzeumalapítás gondolata. Fekete Zoltán (1877–1962, tanár 1911–1946, mint nyugdíjas 1952-ig oktatott) 1929. november 5-én nyújtotta be a Főiskola vezetésének a *Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Fejlődéstörténeti Múzeum szabálytervezetét*. Az előterjesztés elfogadása után nagyszabású, szervezett anyaggyűjtés kezdődött.

1931-ben sikerült az intézmény területén egy múzeumot felállítani.

A fejlődést a II. világháború eseményei szakították meg, ugyanis a Főiskola épületei is károsodtak, a gyűjtemények is sérüléseket szenvedtek, majd a háború utáni átszervezések gyakorlatilag szétzilálták az addig összegyűjtött és gyarapított anyagot.

A múzeumi szellem azonban tovább élt. A múzeumügy lelkes támogatói gyűjtöttek és szerzeményeztek, míg 1954-ben Faller Jenő bányamérnök (1894–1966, a Központi Bányászati Múzeum alapítója és igazgatója), 1954-ben bejelentette, hogy megnyitották az egyetemi múzeumot. A kiállítás anyagát a hallgatóság bevonásával gyarapították. A Bányamérnöki Kar Miskolcra költözésével újabb átszervezésekre került sor és a múzeumi szobát is bezárták. A Sopronban maradt Erdőmérnöki Főiskolán, majd jogutódjában, az Erdészeti és Faipari Egyetemen azonban mindig voltak lelkes hívei és támogatói a múzeumi ügynek. Az elkötelezettek a szunnyadás időszakában is szorgosan gyűjtötték és őrizték az oktatás- és szakmatörténeti értékeket:

dokumentumokat és tárgyi emlékeket. Kimagasló munkát végeztek a *dr. Hiller István (1934–1993)* vezette Központi Könyvtár munkatársai.

1963 és 1971 között több tárgyalás folyt egy szakmúzeum felállításáról a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium, az Országos Erdészeti Egyesület, a Faipari Tudományos Egyesület és más intézmények munkatársai részvételével.

Az 1979. november 19-én tartott MÉM miniszteri értekezleten elhangzott, hogy *„Meg kell vizsgálni és rögzíteni kell az Erdészeti és Faipari Szakágazati Múzeum létrehozásának indokoltságát, a kialakítás helyét és feltételeit”.*

1980. május 9-én, Sopronban, az Egyetemen folyó megbeszélésen megállapították, hogy az erdészeti és faipari termelés fejlődésének és oktatásának bemutatására szolgáló önálló szakágazati múzeum nincs, így célszerű lenne azt létrehozni.

A Kulturális Minisztérium a gyűjtemény soproni elhelyezését javasolta, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum pedig felajánlotta segítségét a kiállítások létrehozásához. A jelenlévők támogatták a múzeum életre hívását, az alapítás és fenntartás költségeit a szaktárca (MÉM) vállalta az Egyetemen, illetve a Tanulmányi Állami Erdőgazdaságon keresztül.

A tárgyalások ideje alatt is folyt a gyűjtés és a múzeumi anyag megszerzésének munkája.

1982-ben az Erdészeti és Faipari Egyetem megkapta a kulturális tárcától az Erdészeti-, Faipari- és Földméréstörténeti Gyűjtemény működési engedélyt. Az engedély birtokában, az erdészeti felsőoktatás 175 éves jubileumán, 1983. augusztus 27-én *dr. Papócsi László* MÉM miniszterhelyettes megnyitotta a gyűjtemény állandó kiállítását.

A szakkiállítás a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság székházában, 4 udvari szobában kapott elhelyezést. A tervezési és kivitelezési munkálatokat *Mastalírné Zádor Márta* erdőmérnök és *Gyuráczné Csomor Ágota* faipari mérnök végezték. A tárlat anyagát a tanszékeken fellelhető selmeci gyűjtemények egy része képezte, kiegészítve a saját gyűjtésből származó anyaggal.

A MÉM jóváhagyásával történő csere útján, az Egyetem megszerezte a Templom utca 4. számú épület kezelői jogát, majd megkezdődött az épület régészeti és műemléki megkutatása és felújítása.

Az 1983-ban, a Templom utcában megnyitott kiállítást, az épületben folyó munkálatok miatt, 1986. május 20-án lebontották és egy részét átszállították a Szt. György utca 14. számú épület udvarán álló, az Erdészeti Technikum kezelésében lévő középkori lőportorony szuterénjébe. Az átköltöztetést és az új, csökkentett alapterületű kiállítás létrehozásának munkálatait már *dr. Németh András* er-

dőmérnök (1939–1986), múzeumi csoportvezető (1984–1986) végezte. Az áttelepített tárlat 1986. június 17-én nyílt meg.

Az anyaggyűjtés az állandó kiállítás megnyitása után is folyt, a letéti állomány tovább gyarapodott annál is inkább, mert a megszerzett, és felújítás alatt álló épületben a tervek szerint sokkal nagyobb állandó kiállítás létrehozására nyílt lehetőség.

Németh András váratlan és tragikus halála után, 1987. július 1-jével a szakgyűjtemény élére *Dr. Ráczné dr. Schneider Ildikó* erdőmérnök, mint múzeumigazgató került és ezután a múzeumi munka teljes egésze az ő feladatát képezte.

1990-ben az Egyetem felkérésére *Kotlár Károly* és *dr. Oroszi Sándor* erdőmérnökök, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum munkatársai elkészítették az új, állandó kiállítás forgatókönyvét a felújított épület egészére. A tervezetet a tanszékek véleményeinek beépítésével el is fogadták. A forgatókönyv birtokában már célirányos gyűjtés és anyagbeszerzés folyt a tervezett kiállításához.

Az 1992. október 30-án a kölcsönhelyen lévő kis kiállítás le lett bontva, anyaga visszakért a majdnem kész múzeumi épületbe.

Az 1992. december 31-én átadott, felújított épület hasznosításában azonban, az egyetemi vezetés változása miatt, új koncepció alakult ki, mely a tervezett kiállítási terület drasztikus csökkenését jelentette. A csökkentett alapterületre kerülő kiállítás forgatókönyvét *dr. Ráczné* készítette és vitezte ki *Kálmán Éva* restaurátor és *Muray Lászlóné* dekoratőr közreműködésével. A 7 helyiség kiállításának installációját ajándékként *Örsi András* bányamérnök-szobrászművész tervezte, kivitelezését a *Mastalír Ernő* erdőmérnök vezette ART MARMOR betéti társaság készítette önköltségi áron. A szakkiállítás létrehozását a MÉM Erdészeti Hivatala (elnöke *Dauner Márton*, helyettese, a múzeumügy gondozója *Barátossy Gábor*) finanszírozta.

A kiemelt műemléki épület – melynek felújítási tervét *M. Kaló Judit* építészmérnök, kivitelezési munkálatait az Országos Műemléki Felügyelőség Soproni Kirendeltsége végezte – udvari helyiségeiben, 150 négyzetméteren kialakított új, állandó kiállítást 1993. november 13-án *dr. Biszterszky Elemér* állam-

titkár avatta fel és adta át a közönségnek. A múzeum az erdészet, faipar és földmérés történetét mutatja be 2 m belmagasságig, tematikus kiállításként. A változó belmagasság miatt egyes helyiségekben a falakra különböző tárgyak kerültek. A gazdag tárgyi anyag az erdőtörténetől az oktatáson keresztül a szakágakon – erdőrendezés, erdőművelés és használat, közelítés és szállítás, fafeldolgozás – át a környezetvédelemig tájékoztatást nyújt a szakmáink iránt érdeklődőknek a szakágak fontosságáról. A múzeum jobb megismerését magyar, angol és német nyelvű múzeumi ismertető, valamint szlovák, lengyel, orosz és román nyelvű írásos tájékoztató segíti. 1997-től a kiállítás szöveges részei német nyelven is kiírásra kerültek PHARE támogatás felhasználásával.

Természetesen a gyűjtemény fejlesztése és gyarapítása továbbra is töretlenül folyik. A letéti állomány újabb értékeit és szerzeményeit a Múzeum időszakos kiállításain mutatja be.

A szakgyűjtemény teljes letéti anyaga a múzeumi épületben van elhelyezve. A közel 7 000 darabból álló tárgyi anyag zöme bemutató raktárban került elhelyezésre. A több, mint 6 000 kötetes könyvtár külön helyiségben kapott helyet. A fotótár cca. 18 000 fényképpel rendelkezik, melynek kb. fele tematizálva van és egy részéhez negatív is kapcsolható. Van a múzeumnak mozgófilm, video és CD gyűjteménye, és több, mint 13 000 darabból álló ok- és kézirati gyűjteménye, csaknem 800 darabos jegyzetára, 600 darabra tehető az érem-, plakett- és jelvénygyűjteménye. Jelentős, csaknem 5 000 példányt fed le az aprónyomatvány (meghívó, szóróanyag, különnyomat, rajz- és térkép) gyűjtemény, valamint az egyenruhatár.

Egész évben látogatható állandó kiállítása mellett, a szakgyűjtemény várja az érdeklődőket különböző, változatos témájú szakmai és művészeti tárlataira, melyekről a média és a sajtó is rendszeresen beszámol. A Múzeum tevékenységét a kulturális tárcsa 1999-ben, az Év Múzeuma rendezvényen *Elismerő Oklevéllel* jutalmazta.

A kari vezetés a múzeum szervezetét és épületét az Erdőmérnöki Kar külkapcsolatainak egyik fontos helyszínékként kezelte és folyamatosan fejlesztette.

A tetőtéri helyiségekben felújították a múzeumi apartmanokat, amelyek tizenkét fő befogadására alkalmasak. Az intézményt oktatástechnikai eszközökkel látták el.

2004-ben, Dr. Ráczné nyugállományba vonulása után az Erdőmérnöki Kar vezetése Varga Tamás erdőmérnök-tanárt bízta meg a múzeum irányításával. Ekkorra az Esterházy Palota összes helyisége a múzeum kezelésébe került. A konferenciatermekben a Kar ünnepi eseményei, kisebb konferenciák, díszületek kerülnek megrendezésre. Az oktatási termekben szakmai irányú továbbképzések kaptak helyet. A múzeum elindította múzeum- és erdőpedagógiai programjait, amelyen évente több ezer tanuló vesz részt. A díszteremben, illetve a belső udvaron, felújítva a régi kezdeményezést sokszínű kulturális, zenei rendezvény került megrendezésre. A múzeum bekapcsolódott a városi adventi ünnepi programsorozatba, amelyben az adventi játszóházak, mesterségek háza, illetve a minden évben más természetes anyagokból készített betlehemi házikó több ezer embert vonz évről évre az épületbe.

A legértékesebb gyűjteményi tárgyakból (*Bedő-féle erdőterkép alapján készült dombormű, Wessely Károly-féle festmény, 1806-os üzemterv*, stb.) elkezdődött a Magyar Erdőgazdálkodás Termének berendezése. Az intézményt jelenleg évente kb. 30 ezren látogatják. Az állandó kiállításon, a kulturális rendezvényeken kívül évente 12–16 időszakos kiállítás gondoskodik a sokszínű programkínálatról.

ERDÉSZETI FELSŐOKTATÁS 200 ÉVE | 5
Történelmi gyűjtemények

